

Palasista syntyvä sommitelma

Arja Nurmi, Saija Isomaa & Päivi Pahta
(toim.): *Kielten ja kirjallisuuksien mosaiikki. Näkökulmina valta, periferia ja arki*. Tietolipas 263. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2019. 334 s. ISBN 978-951-858-132-4.

Arja Nurmen, Saija Isomaan ja Päivi Pahdan toimittama tutkimusantologia *Kielten ja kirjallisuuksien mosaiikki: Näkökulmina valta, periferia ja arki* lähestyy monikielisuuden ja -kulttuurisuuden kysymyksiä kolmen tieteenalan näkökulmasta: kielentutkimuksen, kirjallisuudentutkimuksen ja käännöstieteen. Suurin osa artikkeleista liittyy Suomen kulttuuriseen ja kielelliseen tilanteeseen, muutamien fokus on laajemmissa yleisesityksissä tai jossakin erityiskysymyksessä. Kirjoittajista yhdeksän on Tampereen ja kolme Turun yliopiston tutkijoita, ja Helsingin ja Tukholman yliopistoista sekä Linnéyliopistosta on kustakin yksi tutkija.¹

Teos on jaettu neljään temaattiseen kokonaisuuteen: ”Kielipolitiikka ja enemmistön valta”, ”Monikielisuuden ja kääntämisen käytäntöjä historiassa”, ”Monikielisyys ja tasa-arvo kouluissa ja perheissä” sekä ”Kielet, identiteetti ja valta kirjallisuusinstituutiossa”. Artikkeleita yhdistäväksi säikeiksi on valittu vallan, periferian ja arjen teemat.

Kielet ja valtarakenteet

Johdantoluvussa ”Näkökulmia kielen ja kirjallisuuksien mosaiikkiin” teoksen toimittajat luovat hyvän ja selkeän yleiskatsauksen teoksen aihepiireihin eli kielen ja kirjallisuuden moninaisuuden, kielilainsäädännön ja monikielisyys-

1. Professori Sari Kivistön esittely puuttuu kirjoittajaluettelosta.

den kysymyksiin sekä kirjallisen kentän valtarakenteisiin. Näin monialaisia teemoja käsittelevissä artikkelikokoelmissa joudutaan aina pohtimaan, mitkä yleiset asiat kuuluvat johdantoon ja mitkä puolestaan asettuvat luontevammin yksittäisiin artikkeleihin. Nyt Suomen nykyistä kielitilannetta esitellään jonkin verran johdannossa ja perusteellisemmin myöhemmänä Sirkku Latomaan artikkelissa. Laajempi peruskatsaus Suomen kielelliseen kirjoon olisi kuitenkin puolustanut paikkaansa myös johdannossa. Kielten ja kirjallisuuksien moninaisuuden kannalta keskeisistä käsitteistä selitetään johdannossa *koodinvaihto* sekä merkitysneuvottelu eli *mediaatio*, mutta kaksi- ja monikielisuuden peruskäsitteisiin paneudutaan varsinaisesti vasta Latomaan ja Olga Nenosen artikkeleissa (osio III).

Antologian ensimmäisen osion ”Kielipolitiikka ja enemmistön valta” aloittaa kokoelman laajin artikkeli, Jukka Havun ”Kielipolitiikka – valtion vai identiteetin tukijalka?”, jonka ydinteemana on kielen ja nationalismin suhde konfliktitilanteissa. Romaanisten kielen asiantuntijana Havu paneutuu yksityiskohtaisemmin Ranskan kielitilanteen kehitykseen ja katalaanin asemaan, mutta yhtä lailla tulevat esitellyiksi unkarin asema Transilvaniassa ja ukrainan kielen tilanne. Euroopan jälkeen Havu etenee käsittelemään Afrikkaa ja Aasiaa, ja oman alalukunsa saa esimerkiksi Bangladeshin kielitilanne.

Havun asiantunteva ja yleissivistävä kokonaisesitys kielestä politiikan välineenä luo tarpeellista kehystä koko antologialle. Ansiokkaaseen kokonaisuuteen olisi toivonut tarkempaa luotausta myös Venäjän kielipolitiikkaan ja sen vaikutukseen uralilaisten kielen ja muiden Venäjällä puhuttavien vähemmistökielten paikoin tukalaan asemaan. Myös niin

sanottujen pienten kielten tilanteen ja tulevaisuuden Havu ohittaa varsin lyhyellä alaluvulla.²

Heidi Grönstrand, Rolf Kauranen, Olli Löytty ja Kukku Melkas tarkastelevat artikkelissaan ”Monikielisyys ja kielellinen moninaisuus Suomen kirjallisuudessa” tapausesimerkkien kautta kirjallisuuden suhdetta hallinnollisiin rakenteisiin, tässä tapauksessa kirjailijajärjestöihin, joiden pääsyvaatimuksia Suomessa ovat toisaalta suomen, toisaalta ruotsin kieli. He lähestyvät kirjallisuutta järjestelmänä, jota valtasuhteiden verkostot säätelevät.

Kirjallisuuden monikielisyys on Grönstrandin, Kaurasen, Löytyn ja Melkkaan mukaan valtakysymys ja kamppailujen kohde. Suomessa esimerkiksi arabiaksi kirjoittava kirjailija kiinnittyy yhtä aikaa useisiin viitekehyksiin: Hänen teoksensa asettuvat yhtäältä osaksi maailmanlaajuista arabiankielistä kirjallisuutta ja toisaalta osaksi ei-suomenkielistä mutta Suomessa kirjoitettua ja ehkä myös suomalaista elämää ja yhteiskuntaa kuvaavaa kirjallisuutta. Jos ja kun teos käännetään arabiasta suomeksi, siitä tulee osa suomalaista käännöskirjallisuutta, ja niin edelleen. Jotkut kirjailijat – esimerkiksi voi nostaa Emmi Itärannan – kirjoittavat itse teoksensa kahdella kielellä. Monimuotoisissa tilanteissa onkin hyödytöntä tehdä joko–tai-luokitteluja sen suhteen, kuka tai mikä mihinkin kuuluu. Monikielisyys tarkoittaa jo määritelmällisesti sitä, että puhuja tai kirjoittaja asettuu eri kielten leikkauspisteisiin ja rajapinnoille vaikuttuen ja vaikuttaen monissa kehyksissä yhtä aikaa.

Arja Nurmen aiheena ovat monikieliset käytänteet kirjoitetuissa teksteissä. Hän esittelee kattavasti monikielisuuden funktioita teksteissä sekä mo-

nikielisten tekstien kääntämisen kysymyksiä. Lopuksi hän havainnollistaa aiheettaan tapaustutkimuksella Laurence Sternin *Tristram Shandy* -romaanista ja Kersti Juvan siitä laatimasta suomennoksesta. Monikielinen, genreillä ja typografialla leikittelevä *Tristram Shandy* on ollut erityisen vaikea käännettävä siksi, että 1700-luvun aikalaislukijoiden ja nykysuomalaisten koulutus- ja kielipohja ovat hyvin erilaiset. Nurmi käy läpi ratkaisuja, joita Sterne on käyttänyt alkuteoksen erikielisten osien kääntämisessä tai kääntämättä jättämisessä, ja analysoi Juvan tekemiä ratkaisuja samoissa kohdin. Juvan tinkimätön, sekä lähtötekstille että käännökselle oikeutta tekevä kääntäjäntyyö käy havainnollisesti ilmi näistäkin esimerkeistä.

Monikielisyden historiaa

Teoksen toisessa osiossa ”Monikielisyden ja kääntämisen käytäntöjä historiassa” paneudutaan kiinnostavasti Tampereen historialliseen monikielisyteen. Jukka Tyrkkö kuvaa artikkelissaan ”Lasikatto ja lasilattia: Monikielisyden dynamiikkaa 1800-luvun Tampereella” englanninkielisten ja myöhemmin muistakin Euroopan maista saapuneiden vierastyöläisten ja erityisosaajien kiinteää yhteisöä skotlantilaisen James Finlaysonin tehtaalla 1820-luvulta lähtien. Ajan sanomalehti- ja asiakirja-aineistoa tutkimalla Tyrkkö havaitsee, että vierastyöläiset asuivat Suomessa usein vain joitakin vuosia ja muodostivat monikielisiä, suomenkielisistä melko erillisiä pienois-yhteisöjään. Tyrkkö mainitsee esimerkkinä, että jos perheiden tyttäret avioituivat Suomeen, se tapahtui lähinnä ruotsinkielisiin perheisiin, ja vaimot alkoivat uusissa perheissään nopeasti käyttää etunimestään ruotsinkielistä muotoa. Näissä muualta muuttaneiden mutta Suomeen asettuneiden henkilöiden kielissä riittäisi tutkittavaa. Millaisia olivat englantilais-

2. Johdannossa toimittajat kutsuvat suomea ”pieneksi kielesi”, mikä on usein toistettu harhakäsitys. Maailman kielikartalla suomi kuuluu hie- man yllättäen suurten ja elinvoimaisten kielten joukkoon (ks. esim. Karlsson 2000).

perheiden Suomessa syntyneiden lasten kieliresurssit? Entä Suomeen avoimituneiden tai muista syistä tänne jääneiden arjen kielikäytännöt? Suljetuissa kieliyhteisöissä perheiden piikoina ja lastenhoitajina toimineet suomen- ja ruotsinkieliset apulaiset loivat usein edellytykset yhteisöjen lasten monikielisuudelle. Aihetta käsittelee Marika Tandefelt artikkelissaan (2002), joka sisältyy hänen toimittamaansa tutkimusantologiaan *Viborgs fyra språk under sju sekel*. Viipuri, jonka monikielisuutta ja kieliryhmien vuorovaikutusta teoksessa tarkastellaan, olisi-kin kiinnostava vertailukohta Tampereen 1800-luvun kieliyhteisöille. Laajemmat kehukset Tampereen monikielisyys saisi myös sen peilaamisesta Baltian kielitilanteeseen 1800-luvulla ja aiemmin (ks. Lukas toim. 2021).

Kaisa Koskinen jatkaa Tampereen kielitilanteen käsittelyä artikkelissaan ”Translatorisuus dynaamisen kielipolitiikan välineenä Tampereen kunnallishallinnossa 1870–1880-luvuilla”. Koskinen perehtyy hallinnon monikielisyysnäkökulmaan eli siihen, miten kääntämisen ja tulkkauksen strategiat näkyvät Tampereen kaupunginvaltuuston kokouspöytäkirjoissa. Hänen tutkimanaan aikana suomi syrjäytti vähitellen ruotsin valtuustotoiminnan valtakielenä. Koskisen lähtökohtana on, että aina kun päätetään tavoista menetellä kielten moninaisuuden kanssa, tehdään kielipolitiikkaa.

Sekä Tyrkkö että Koskinen toteavat 1800-luvun monikielisuudesta puhuesaan, että venäjän kieli ei saavuttanut koskaan merkittävää asemaa Suomessa eikä sitä missään vaiheessa omaksuttu laajalti. Tämä pitää tietysti paikkansa Suomen kokonaiskuvassa, mutta suuret alueelliset erot venäjän kielen aseman ja merkityksen kannalta olisi myös hyvä tuoda esiin. Karjalankannaksella ja 1700-luvulta lähtien Venäjän keisarikuntaan kuuluneella niin sanotun Vanhan Suomen alueella ve-

näjä oli tärkeä kieli, jota tarvittiin muun muassa Pietarin kauppasuhteissa.³

Monikielisyys koulutuksessa

Koulua ja koulutusta käsittelevään kolmanteen osioon sisältyvät Sirkku Latomaa, Olga Nenosen ja Marja Kivilehdon artikkelit. Latomaa selvittää, miten sosiolingvistiikassa ja kielenoppimisen tutkimuksessa vahvistunut niin sanottu monikielisuuden käänne ja kielelliset vähemmistöryhmät näkyvät peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa 1980-luvulta 2010-luvulle. Hän nostaa myös esiin linjanvedon hylätä *muunkielisen* ja *vieraskielisen* käsitteet ja käyttää niiden sijaan käsitettä *monikielinen* huolimatta siitä, että termi on kaksisym- märteinen. Monikielinen on perinteisen määritelmän mukaan ollut henkilö, joka puhuu useita kieliä, mutta nykyisin ajatellaan, että jokainen samankin kielen eri varieteetteja, rekistereitä ja murteita hallitseva on monikielinen. Latomaa huomauttaa, että kun toiseuttavat *vieras-* ja *muunkielisen* käsitteet on jätetty käytöstä, myös *maahanmuuttajataustaiset oppilaat* ovat vaihtuneet *monikieliseksi oppilaiksi*. Käsitteen *kielitaidoton* sijaan onkin syytä puhua *kehittyvästä kielitaidosta*, ja kielitietoisuuden käsite läpäisee nykyiset opetussuunnitelmat.

Nenonen tarkastelee suomenvenäläisten kielivalintoja ja kaksikielisuuden erityispiirteitä. Hän luo katsauksen kaksikielisuuden tutkimukseen ja nostaa esiin tärkeän käytännön näkökulman: koulu- maailmassa kaksikielisuuden ja kehittyvän kielitaidon piirteet saatetaan yhä edelleen tulkita kielellisen kehityksen häi-

3. Olga Nenonen esittää osiossa III olevassa artikkelissaan lyhyen historiallisen katsauksen venäjänkielisiin Suomessa, mutta siinä tarkastellaan asiaa venäjää äidinkielenään puhuvien näkökulmasta eikä puututa suomen- tai ruotsinkielisten tietyillä alueilla hyödylliseen, monissa ammateissa jopa välttämättömään venäjätaitoon.

riöiksi, jolloin väärä diagnoosi voi ohjata lapsen erityisopetuksen piiriin tarvittavan kielellisen tuen sijaan.

Oppikirjatutkimuksen alaan liittyy Kivilehdon artikkeli, jossa pohditaan, miten koulutuksellinen tasa-arvo toteutuu suomesta ruotsiksi käännettyissä historian oppikirjoissa. Historian opetuksen päämääränä on kehittää oppilaiden historiatietoisuutta ja historian tekstintaitoja sekä tukea heidän identiteettinsä rakentumista. Tämän vuoksi ei ole yhdentekevää, minkälaisia toimijoita ja ihmisryhmiä historian oppikirjoissa nostetaan esiin ja kenellä on kirjoissa aktiivisen yhteiskunnallisen toimijan rooli. Alun perin suomeksi kirjoitetuista oppikirjoista ei juuri löydy nimenomaan suomenruotsalaista identiteettiä tukevaa aineistoa; toisaalta ruotsiksi kirjoitetuissa kirjoissa tuetaan ruotsalaista, ei niinkään suomenruotsalaista identiteettiä. Kivilehto tuo myös tarkkojen kielellisten esimerkkien avulla esiin, että historiatietoisuus välittyy ruotsiksi käännetyistä oppikirjoista joskus huomattavasti enemmän kuin alkuperäisistä suomenkielisistä: keronnallisuutta luovia elementtejä ja esimerkiksi ilmaisuvoimaisia adjektiiveja on saatettu jättää pois ruotsinkielisestä käännöksestä. Kivilehdon esiin nostama vähemmistöjen näkökulma historian oppikirjoissa on muutoinkin ajankohtainen ja tärkeä. Yhä edelleen historian oppikirjoista joko puuttuu tai on vain niukasti edustettuna esimerkiksi inkeriläisten, saamelaisten ja romanien näkökulma; karjalaisen siirtoväen osuutta oppikirjoissa esittelee tuoreessa artikkelissaan Eemeli Hakoköngäs (2021).

Kirjallisuuden monikielisyys

Teoksen neljäs osio keskittyy kirjallisuuteen. Siihen sisältyvät Hanna Mattilan, Sari Kivistön ja Leena Eilitän artikkelit, mutta kirjallisuutta käsitellään teoksessa jo aiemmin sekä Nurmen että Grönstran-

din, Kaurasen, Löytyn ja Melkkaan artikkeleissa osiossa I.

Mattila esittelee artikkelissaan ”Saamelaisuuden kuvaukset saamelaisessa nykyrunoudessa” saamelaisrunoutta Suomen, Ruotsin ja Norjan alueilla Saamenmaassa. Mattilan mukaan suhde luontoon, saamen kieleen ja saamelaisuuteen on yhä edelleen saamelaisrunouden keskeisiä aiheita, vaikka uusina murtumina mukaan on tullut myös yhteisöjen sisäisten ristiriitojen käsittelyä sekä urbaanin saamelaisuuden tunteja. Ympäristöteemat ovat kuuluneet saamelaiseen runouteen aina. Myös Mattila osallistuu aiemmin teoksessa *Latomaan*, Nenosen ja Kivilehdon artikkeleissa käytyyn pedagogiseen keskusteluun huomauttaessaan, että omakielinen kaunokirjallisuus on tärkeää oppimateriaalia saamen kielen ja kirjallisuuden opetuksessa. Kirjallisuuden käytön kehittäminen ja lisääminen kaikessa oman äidinkielen opetuksessa onkin koulumaailmamme uusia haasteita.

Artikkelissaan ”Nykylatinaa ja latina-entusiasteja eli miten kuollutta kieltä voi elvyttää” Kivistö käsittelee latinaksi kääntämistä 1900- ja 2000-luvuilla. Hän kysyy, voiko latina vanhana auktoriteettien kielenä palvella tuoretta kielellistä kekseliäisyyttä ja herätä uudelleen henkiin kokeilujen myötä. Kivistö myös esittelee monisuuntaisen kääntämisen kirjallisen luomisen strategiana: esimerkiksi jo John Milton käänsi omia runojaan ensin latinaksi ja sitten takaisin englantiin. Latinan avulla runouteen voidaan luoda toisaalta arkaaista tuntua, toisaalta huumoria. Runoilmaisuun saadaan leikillisyyttä esimerkiksi silloin, kun antiikin runouden käännöksiä tehdään äänneasun, ei semantiikan perusteella; esimerkiksi Catulluksen säe ”Minister vetuli puer Falerni” kääntyi Zukofskyn kynällä muotoon ”Minister wet to lee, pour the Falernian”. Kun siirretään äänneasuja, ei merkityksiä, lukija tulee tietoiseksi kielestä akustisena mediumina.

Artikkelinsa loppuosassa Kivistö fokusoi haikujen latinantamiseen. Hänen runoesimerkkejään ja niiden tulkintoja on ilo lukea, niin kiinnostavasti hän asettaa runoja laajoihin konteksteihin ja pohtii kääntämisen sekä kielellä leikkimisen yleisiä teoreettisia kysymyksiä. Latinan käytöstä runouden kielenä Kivistö toteaa, että se voi yhtä lailla sulkea joitakin lukijoita ulos kuin sitoa käyttäjiään ja osaa- jiaan yhteisölliseen lukukokemukseen.

Eilitän katsaus maailmankirjallisuuden käsitteeseen 1800-luvulta 2000-luvulle luo laajaa näkökulmaa siihen, miten kirjallisuutta on ymmärretty globaalissa kontekstissa. Eilitä osoittaa, miten Goethen kirjoituksista lähtenyt, saksalaiseen kulttuuripiiriin ankkuroitunut ”Weltliteratur”-ajattelu on muuttunut meidän aikamme anglosaksiseksi ”world literature” -näkökulmaksi. Anglosaksisuus on asettunut sekä kielellisen että kulttuurisen länsimaisen maailmankuvan kyseenalais- tamattomaan keskiöön, ja samalla Goethelle keskeinen kääntäjän työn arvostus on painunut taaemmas. Se, että monikielisestä vuorovaikutuksesta siirrytään yksikieliseen englanninkieliseen kommunikointiin, näyttäytyy nykymaailmassa usein ongelmattomana. Eilitän artikke- lissa korostuu kuitenkin monikielisyys: yksittäisen kielialueen kirjallisuutta on syytä lukea paitsi sen omassa myös suu- rassa monikielisessä viitekehyksessä ja samalla suhteuttaa sitä muiden maiden kirjallisuustraditioihin. Lukeminen monilla alkukielillä sekä toisaalta ammatti- taitoisten kääntäjien panos ovat tärkeitä tässä prosessissa.

Lopuksi

Kokonaisuutena *Kielten ja kirjallisuuksien mosaiikki* on antoisa ja lukijansa palkit- seva teos. Kielen ja kirjallisuuden aihepii- rejä on usein hedelmällistä tarkastella yh- dessä, monitieteisesti, ja tässä antologiassa käännöstiede on luonteva ja tarpeellinen

kolmas keskustelukumppani. Kuten anto- logioissa usein käy, kokonaisuutta yhdis- täväksi punaiseksi langaksi valitut vallan, periferian ja arjen teemat näkyvät toisissa artikkeleissa vahvemmin, toisissa him- meämmin. Aiheiden ja teemojen tietty laveus voidaan toisaalta nähdä monipuo- lisuutena ja moniaalle ulottuvuutena, ja antologian teksteillä on varmasti käyt- töä kaikkien hyödynnetyjen tutkimus- alojen lisäksi esimerkiksi opettajankou- lutuksessa. Kirjan nimeen upotettu ja läpi johdannon kuljetettu mosaiikkimetafora toteutuu, kun teoksen pienet ja irrallisi- takin tuntuvat osaset hahmottuvat ko- konaisuutena katsoen johdonmukaiseksi kuvaksi. Jokaisesta kirjan artikkelista olisi innostavaa jatkaa keskustelua kirjoittajien kanssa, mikä on aina hyvä merkki.

SATU GRÜNTHAL
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Kirjoittaja on äidinkielen ja kirjallisuuden didaktiikan yliopistonlehtori Helsingin yliopis- ton kasvatustieteellisessä tiedekunnassa sekä kotimaisen kirjallisuuden dosentti Helsingin ja Turun yliopistossa.

Lähteet

HAKOKÖNGÄS, EEMELI 2021: Karjalan evakot Suomen historian oppikirjois- sa. Kolme näkökulmaa 1940-luvulta 2010-luvulle. – Satu Grünthal & Kristiina Korjonen-Kuusipuro (toim.), *Diaspo- ran Viipuri. Muistojen kaupunki sotien jälkeen* s. 179–201. Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita 23. Helsin- ki: Viipurin Suomalainen Kirjallisuus- seura.

KARLSSON, FRED 2000: Maailman kieli- tilanne, englannin kieli ja USA:n hege- monia. – Päivi Heino & Harri Wester- marck (toim.), *Studia Generalia. Suomi EU:n puheenjohtajana, suomi Euroopan kielenä* s. 69–87. Helsinki: Helsingin yliopiston vapaan sivistystyön toimikun- ta. <http://www.ling.helsinki.fi/~fkarlss/>

jyranki.pdf.

LUKAS, LIINA (toim.) 2021: *Balti kirja-kulttuuri ajalugu I. Keskused ja kandjad*. Tartu: Tartu ülikooli kirjastus.

TANDEFELT, MARIKA 2002: *Rothe-Wahlska*. – Marika Tandefelt (toim.), *Viborgs fyra språk under sju sekel* s. 167–233. Helsingfors: Schildts.

Niitä näitä niitelmiä

Ville Eloranta & Lotta Jalava: *Sana sanasta. Suomen kielen jäljillä*. Helsinki: Tammi 2021. 286 s. ISBN 978-952-04-2676-7.

Arvostelun otsikko on lainattu Wolmari Kilpisen vuonna 1889 julkaisemasta, suomen kieltä koskevasta kirjoituskokoelmasta, tosin nykyortografian mukaan kirjoitettuna. Se tuli etsimättä mieleen, kun selailin Ville Elorannan ja Lotta Jalavan uutta kirjaa, johon on koottu joukko kolumnin tapaisia lyhyitä kirjoitelmia suomen kieltä ja etenkin sen sanaston historiaa käsittelevistä teemoista.

Kirjan otsikko *Sana sanasta* on lainattu joko Y. H. Toivosen samannimisestä artikkelikokoelmasta, vanhasta suomalaisesta sananparresta, useana painoksena ilmestyneestä viestinnän oppikirjasta, uskonnollisesta elämäntaito-oppaasta, Kotuksen kieliblogista tai sitten jostakin muusta teoksesta, jossa samaa otsikkoa on käytetty jo aiemmin. Lainaa voi epäillä siksi, että myös kirjan lukujen otsikoista monet ovat muualta lainattuja tai ainakin mukailtuja. Sitaatteja laulujen sanoista ovat esimerkiksi ”Väliaikaista kaikki on vain” ja ”Kappas vaan, Minttu sekä Ville”. Mukailun otsikon esikuva voi olla esimerkiksi jonkun julkisuuden henkilön tunnettu lausahdus (”Tavataan Kinnarin orsilla!”), rukouksen säe (”Pyhitetty olkoon sukunimesi”), julkaisun nimi (”Kansa etymologioi, sanat kertovat”), mainosfraasi (”Lisää vain johdin”) tai sananlasku (”Rakkaalla nimellä on monta lasta”). Otsikoilla on varmaan tavoiteltu huumoria, jonka

avulla suurelle yleisölle suunnattu kirja on kytketty ennestään tuttuihin kieliasioihin. Tässä arviossa jatkan samalla linjalla.

Pää määrää määränpään

Teoksen alussa ei ole alkusanoja eikä muutakaan osviittaa lukijalle siitä, mitä tuleman pitää ja missä järjestyksessä. Päälukujen alussa on pieni johdatus kyseisen luvun sisältöön, mutta koko teoksen jäsenitys selviää parhaiten sisällysluettelosta, jota täytyy tulkita kielitieteellisten silmälasien läpi.

Ensimmäisessä luvussa käsitellään merkityksen muutoksia, usein konkreettisesta abstraktiin, ja alkuperäisen merkityksen hämärtymistä. Toisessa luvussa tarkastellaan uralilaiseen kielikuntaan kuuluvia kieliä ja niiden eriytymistä sekä tutkitaan suomen kielen ja sen esimuotojen kehitysvaiheita ja kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä. Kolmannen luvun sisältönä ovat eri-ikäiset lainasanat, ja neljännessä selvitellään äänne muutosten vaikutusta sanojen äännerakenteeseen ja taivutukseen. Viides luku on katsaus etymologian tutkimustilanteeseen, ja muihin verrattuna se on tynkä: tekstiä on vain seitsemän sivua, kun koko kirjassa luettavaa on kaikkiaan 269 sivun verran. Vaikka kirjan nimi viittaa lähinnä sanastontutkimukseen, esillä on myös kielen muiden tasojen asioita, esimerkiksi äännehistorian, muoto-opin ja syntaksin yksityiskohtia.

Kirjoittajien omat erikoisalut ovat varsin erilaiset. Ville Eloranta on toimittaja,